

ARTYKUŁY

Zajęcia typu G (rozwiązywanie kazuów) podczas szkolenia wstępnego aplikantów sędziowskich

DOI 10.53024/6.1-2.57.2025

MARIUSZ KUCHARCZYK¹

STRESZCZENIE

Artykuł jest poświęcony jednej z metod prowadzenia zajęć na aplikacji sędziowskiej w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, a mianowicie rozwiązywaniu kazuów (zajęcia typu G). Tematyka artykułu związana jest z szeroko pojętą dydaktyką i nauczaniem podczas aplikacji sędziowskiej. W artykule szczegółowo omówiono zagadnienie prawidłowej konstrukcji kazuów oraz właściwego przygotowania wykładowców i aplikantów do zajęć typu G. Przedstawiono też właściwy przebieg zajęć, metodykę ich prowadzenia oraz środki, które służą zapewnieniu aktywniejszego udziału aplikantów w zajęciach. Artykuł wyjaśnia także, w jaki sposób należy przygotowywać materiały szkoleniowe (konspekty), co powinny zawierać oraz czy mogą być później udostępniane aplikantom. Ponadto w sposób kompleksowy wskazano umiejętności, które aplikanci sędziowscy powinni nabyć po takich zajęciach, w kontekście ich przyszłej pracy w zawodzie sędziego.

Słowa kluczowe: aplikacja sędziowska, aplikanci, dydaktyka, konspekty zajęć, rozwiązywanie kazuów, prowadzenie zajęć, materiały szkoleniowe

Kształcenie aplikantów na aplikacji sędziowskiej odbywa się w Polsce w dwóch formach nauczania, a mianowicie zajęć w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury oraz praktyk. Zajęcia odbywają się z kolei podczas zjazdów trwających pięć dni roboczych w przypadku aplikacji sędziowskiej oraz dwóch dni (w weekendy) w przypadku aplikacji sędziowskiej uzupełniającej². Zajęcia aplikacyjne prowadzone są za pomocą różnych metod kształcenia, które ustala Rada

¹ Dr Mariusz Kucharczyk – doktor nauk prawnych, sędzia Sądu Okręgowego w Sosnowcu, wykładowca w KSSiP, ORCID: 0009-0002-5157-9887.

² Zob. załącznik do zarządzenia Dyrektora KSSiP nr 28/2023 z 17.01.2023 r. w sprawie ustalenia programu aplikacji sędziowskiej (https://www.kSSIP.gov.pl/sites/default/files/zalacznik_-_program_aplikacji_sedziowskiej.pdf) oraz załącznik do zarządzenia Dyrektora KSSiP nr 26/2020 z 15.01.2020 r. w sprawie ustalenia programu uzupełniającej aplikacji sędziowskiej (https://www.kSSIP.gov.pl/sites/default/files/untitled_2020011515161700.pdf).

Programowa KSSiP, uchwalająca założenia do programów aplikacji sędziowskich³. Głównym celem aplikacji sędziowskich jest przy tym uzyskanie przez aplikantów niezbędnej wiedzy i praktycznego przygotowania do zajmowania stanowisk asesora sądowego i sędziego⁴, a pośrednim oczywiście jak najlepsze przygotowanie do końcowego egzaminu sędziowskiego.

Jedną z najważniejszych metod kształcenia przyszłych sędziów jest rozwiązywanie kasusów, określone w założeniach do programów aplikacji sędziowskich jako metoda typu G, czyli podstawowe zajęcia szkoleniowe, służące przede wszystkim nauce rozumowania prawniczego⁵. Taki rodzaj zajęć szkoleniowych nie został wprawdzie wskazany w ustawie o KSSiP, ale w § 5 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 5 lutego 2018 r. w sprawie odbywania aplikacji sędziowskiej i prokuratorskiej⁶ jest już mowa o rozwiązywaniu kasusów, jako jednym z rodzajów zajęć, umożliwiających nabycie umiejętności praktycznych, a które są realizowane w ramach programów aplikacji sędziowskich. Rozwiązywanie kasusów to dosyć powszechnie stosowany sposób nauczania prawa na studiach prawniczych oraz aplikacjach prawniczych. Zajęcia typu G⁷ polegają na rozwiązywaniu kasusów z zakresu prawa materialnego i procesowego, związanych z zasadniczym tematem zjazdu, opartych na przygotowanych przez wykładowców stanach faktycznych⁸. Kazusy to pewne wymyślone albo bazujące na prawdziwych wydarzeniach stany faktyczne, które należy ocenić pod względem prawnym oraz zastosować do nich odpowiednie przepisy prawa⁹, czyli przedstawienie sytuacji wymagających podjęcia decyzji i omówienia ich skutków¹⁰. Są więc nimi opisy konkretnych sytuacji faktycznych (często inspirowane rzeczywistymi sytuacjami), wymagające rozwiązania, tak jakby były zagadką logiczną¹¹. Dlatego też do kasusu, przedstawionego aplikantom w formie mniej lub bardziej rozbudowanego stanu faktycznego,

³ Zob. założenia do programu aplikacji sędziowskiej – zawarte w załączniku do uchwały Rady Programowej KSSiP nr 26/2022 z 15.12.2022 r. w sprawie zmiany założeń do programu aplikacji sędziowskiej – <https://www.kSSIP.gov.pl/node/8278> a założenia do programu aplikacji sędziowskiej uzupełniającej w załączniku do uchwały Rady Programowej KSSiP nr 47/2019 z 21.11.2019 r. w sprawie uchwalenia założeń do programu aplikacji uzupełniającej sędziowskiej – <https://www.kSSIP.gov.pl/node/5284>.

⁴ Co wprost wynika z art. 2 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury (Dz.U. z 2022 r. poz. 217, ze zm.; dalej: u. o KSSiP.).

⁵ Pkt III ppkt 3 ad 7 na s. 6 założeń do programu aplikacji sędziowskiej...; pkt III ppkt 3 ad 6, s. 7 założeń do programu aplikacji sędziowskiej uzupełniającej...

⁶ Dz.U. z 2022 r. poz. 355.

⁷ Należy wskazać, że takie zajęcia są także przewidziane w programie aplikacji prokuratorskiej oraz aplikacji prokuratorskiej uzupełniającej, a które funkcjonują na bardzo podobnych zasadach – zob. programy tych aplikacji – załącznik do zarządzenia Dyrektora KSSiP nr 8/2024 z 12.01.2024 r. w sprawie zmiany programu aplikacji prokuratorskiej (<https://www.kSSIP.gov.pl/aplikacje/programy-aplikacji/aplikacja-prokuratorska>); załącznik do zarządzenia Dyrektora KSSiP nr 27/2020 z 15.01.2020 r. w sprawie ustalenia programu uzupełniającej aplikacji prokuratorskiej (<https://www.kSSIP.gov.pl/node/6746>).

⁸ J. Górka, *Założenia metodyczne kształcenie wstępnego a praktyczne aspekty szkolenia aplikantów na podstawie kasusów*, „Kwartalnik KSSiP” 2011, nr 2, s. 49.

⁹ M. Wysocki, *Jak uczyć się prawa. Praktyczny podręcznik nie tylko dla studentów prawa*, Piła 2021, s. 52.

¹⁰ K. Kruszewski, *Kształcenie w szkole wyższej*, Warszawa 1988, s. 160.

¹¹ H. Paluszkiwicz, K. Dudka, *Metodyka rozwiązywania kasusów z prawa karnego procesowego. Przewodnik praktyczny dla studentów i aplikantów*, Warszawa 2025, s. 11.

Zajęcia typu G (rozwiązywanie kasusów) podczas szkolenia wstępnego aplikantów sędziowskich

zadaje się pytania lub polecenia oceny przedstawionej sytuacji¹². Innymi słowy aplikant, który go rozwiązuje zostaje postawiony przed określoną sytuacją prawną (przede wszystkim zredagowaną na piśmie) i winien odpowiedzieć na pytanie dotyczące ukrytego problemu prawnego¹³. Tym samym kasus nie zawiera gotowych rozwiązań dla prezentowanego w nim problemu¹⁴. Kasus może dotyczyć zagadnień materialnoprawnych lub proceduralnych, w zależności od tego, jaka jest tematyka zajęć zjazdu aplikacyjnego. Z kolei aplikanci winni zaproponować konkretne rozstrzygnięcie danego problemu prawnego z podaniem odpowiedniej podstawy prawnej. Można więc ogólnie powiedzieć, że rozwiązywanie kasusów to ćwiczenia oparte na zadaniach (z prawa materialnego lub procesowego), zbudowanych na stanach faktycznych, mniej lub bardziej szczegółowych. Natomiast celem takiego rozwiązywania zadań jest uzyskanie przez osoby uczące się operatywności i biegłości właściwej dla określonej dziedziny opanowanej wiedzy¹⁵.

Zadaniem zajęć typu G jest przede wszystkim nauka identyfikowania sytuacji i zdarzeń prawnie relewantnych. Dzięki bowiem kasusom aplikanci uczą się nie tylko „wychwytywać” zagadnienia prawne wymagające rozstrzygnięcia, ale i odróżniać te elementy stanu faktycznego, którą są istotne, od tych nie mających znaczenia prawnego. Wymuszają one ponadto łączenie abstrakcyjnego myślenia prawnego z zastosowaniem wiedzy w praktyce¹⁶. Wobec tego aplikant, posiadając wiedzę teoretyczną dotyczącą danych instytucji prawnych, przepisów prawa i ich wykładni, winien ją „przełożyć” do rozwiązania problemu prawnego, który został zawarty w konkretnym stanie faktycznym. Rozwiązywanie kasusów wykształca więc umiejętność zastosowania normy prawnej zawartej w przepisie (bądź przepisach prawnych) do skonkretyzowanego stanu faktycznego, pozwalając także dostrzec pewne zależności między poszczególnymi normami. Jednocześnie sprawdza poziom zrozumienia posiadanej i zdobytej już wiedzy teoretycznej u aplikantów¹⁷. Trzeba bowiem zauważyć, że chociaż aplikant na studiach zapewne spotykał się z kasusami, to jednak na aplikacji sędziowskiej po raz pierwszy będzie rozwiązywał kasusy bardziej rozbudowane i przekrojowe z każdej dziedziny prawa. Wskazuje się poza tym trafnie, że rozwiązywanie kasusów skłania aplikantów do samodzielnego myślenia i poszukiwania różnorodnych rozwiązań, niekoniecznie przewidzianych jako prawidłowe odpowiedzi zawarte w „kluczu”¹⁸. Dlatego też zajęcia typu G wykształcają zdolność krytycznego myślenia, a także odpowiedniego wyrażania swojego stanowiska, pozwalając na rozwijanie sztuki

¹² D. Mróz-Szarmach, *Metoda kasusowa*, [w:] *Dobre praktyki w nauczaniu na studiach prawniczych*, red. naukowa M. Balwicka-Szczyrba, J. Kruczałak-Jankowska, Gdańsk 2021, s. 157.

¹³ P. Piątek, *Wybrane zagadnienia prowadzenia zajęć z zakresu prawa karnego materialnego i procesowego z aplikantami Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury przy wykorzystaniu metody „G” – rozwiązywania kasusów, Maszynopis referatu wygłoszonego na konferencji dla wykładowców KSSiP w Krakowie 12.11.2016 r.*, w zasobach Działu Dydaktycznego Ośrodka Aplikacji Sędziowskiej, s. 2.

¹⁴ A. Dańda, J. Lubecka, *Metodologia tworzenia case study*, Kraków 2010, s. 3.

¹⁵ K. Kruszewski, *Kształcenie w...*, s. 105.

¹⁶ M. Wysocki, *Jak uczyć...*, s. 52.

¹⁷ Tak też: D. Mróz-Szarmach, *Metoda kasusowa...*, s. 158.

¹⁸ M. Wysocki, *Jak uczyć...*, s. 52.

argumentacji. Uczą one także podejmowania decyzji i obrony tychże decyzji przed krytyką ze strony innych uczestników dyskusji¹⁹, a nadto rozumowania prawniczego i analizy prawnej²⁰.

Prawidłowe przeprowadzenie zajęć typu G to nie tylko ich właściwy przebieg na zjeździe, ale i odpowiednie przygotowanie się do nich. Na aplikacji sędziowskiej, zarówno zwykłej, jak i uzupełniającej, ważne jest przygotowanie z wyprzedzeniem, samych kazusów oraz propozycji rozwiązań. W związku z tym bardzo ważną rolę odgrywa koordynator tego typu zajęć²¹, który dokonuje podziału zadań między wykładowców oraz sprawdza prawidłowość ich wykonania. Powinien on, w ramach materii objętej programem, polecić poszczególnym wykładowcom stworzenie autorskich kazusów oraz propozycji ich rozwiązań wraz z ewentualnymi tezami do dyskusji na zajęciach i orzecznictwem. Musi też w sposób czytelny, jasny i zrozumiały ustalić, do jakiej konkretnie materii wykładowcy mają stworzyć kazusy i w jakim terminie je później nadesłać²². Koordynator zajęć określa więc precyzyjnie zagadnienie prawne (co może nastąpić przez podanie przepisu prawnego) – materialnoprawne lub procesowe (zgodne z programem aplikacji), którego ma dotyczyć dany kazus. Wykładowca, tworząc kazus, może też zasugerować, czy ma być on wysłany wcześniej aplikantom, czy też należy się z nim zapoznać dopiero na zajęciach.

Organizując zajęcia kasusowe na konkretny zjazd ważne jest to, by KSSiP odpowiednio wcześniej przygotował zjazd (co najmniej 3 miesiące przed jego rozpoczęciem), ustalając jego harmonogram oraz powołując poszczególnych wykładowców na ten typ zajęć. A to dlatego, że także wykładowcy muszą mieć odpowiedni czas na wywiązanie się z przydzielonych zadań (minimum 3-4 tygodnie), a koordynator na sprawdzenie nadesłanych materiałów i przesłanie gotowych konspektów na 6 tygodni przed zjazdem osobie odpowiedzialnej za jego organizację w KSSiP (by ta też miała czas na sprawdzenie konspektów i ewentualnie odesłanie ich do poprawy). Istotne jest także to, aby sami wykładowcy (i aplikanci) otrzymali komplet materiałów szkoleniowych na zajęcia typu G na 3-4 tygodnie przed zjazdem, by móc się właściwie do nich przygotować.

W związku z powyższym niezbędne jest ustalenie, jak powinien wyglądać prawidłowo przygotowany kazus na zajęcia typu G na aplikacji sędziowskiej. I tak, musi on być niewątpliwie zgodny z tematyką określoną w programie aplikacji sędziowskiej, a więc odnosić się do zagadnień prawnych i sytuacji procesowych, które winny zostać poruszone w ramach tego typu zajęć. Poza tym z założeń do programów aplikacji sędziowskich wynika, że kazusy mają być „odpowiednio złożone i wielowątkowe tak, aby uwzględniały jak najwięcej zagadnień przewidzianych do omówienia na danym zjeździe”, a nadto zawierać ocenę ujętego w nich stanu faktycznego

¹⁹ A. Dańda, J. Lubecka, *Metodologia tworzenia...*, s. 6.

²⁰ F. Zoll, *Jaka szkoła prawa? Czy amerykańskie metody nauczania prawa mogą być przydatne w Polsce?*, Warszawa 2004, s. 100.

²¹ Warto wskazać, że koordynator zajęć jest powoływany w celu ujednoczenia treści dydaktycznych w czasie zajęć oraz sposobu oceny sprawdzianów i musi posiadać wyróżniającą wiedzę oraz mieć odpowiednie doświadczenie zawodowe, prowadząc zajęcia od co najmniej dwóch lat – art. 53 ust. 2 u. o KSSiP.

²² M. Kucharczyk, *Praktyczne aspekty zajęć typu B (praca z aktami) podczas szkolenia wstępnego aplikantów sędziowskich*, „Kwartalnik KSSiP” 2024, nr 2, s. 129.

Zajęcia typu G (rozwiązywanie kasusów) podczas szkolenia wstępnego aplikantów sędziowskich

oraz poruszać kwestie konsekwencji prawnych²³. Oznacza to, że kazusy nie mogą być zbyt proste, a więc jednowątkowe i „opierające się” tylko na jednym przepisie prawnym. Z kolei pytania do nich powinny „odnosić się” do identyfikacji problemu prawnego oraz skutków prawnych z niego wynikających. Przy czym w przypadku kasusów materialnoprawnych warto także zadawać dodatkowe pytania typowo procesowe, nawet gdy nie są objęte tematyką zjazdu, by w ten sposób poszerzyć wiedzę aplikantów i nauczyć ich kompleksowej oceny stanów faktycznych²⁴. Podobnie należałoby uczynić w przypadku kasusów procesowych, czyli wtedy pytać też o kwestie materialnoprawne.

Stan faktyczny nie może być nadmiernie rozbudowany, a sam kasus nie powinien być zbyt długi i zawierać wielu pytań²⁵. A to dlatego, że w przypadku długich kasusów (zwłaszcza z dokładnymi danymi) po pierwsze, ich analiza zabiera zbyt wiele czasu, a po drugie, (szczególnie, gdy kazusy nie są wcześniej udostępnione) aplikanci często „gubią się w gąszczu informacji” w materii, której się dopiero uczą. Optymalnie kasus winien zajmować maksymalnie pół strony formatu A4. Oczywiście w przypadku materii bardziej skomplikowanej możliwe są dłuższe kazusy, ale nie powinny już przekraczać 2/3 strony i w takim przypadku zawsze muszą być udostępnione przed zajęciami aplikantom. A zatem kazusy powinny być raczej bardziej ogólne i krótkie, zbliżone formą do tych na egzaminie sędziowskim²⁶. Poza tym należy postulować, żeby do jednego kasusu były stawiane nie więcej niż 3-4 pytania. A to dlatego, że lepiej jest „przerobić” więcej różnorodnych kasusów obejmujących większą liczbę problemów prawnych. Nadto średnio na rozwiązanie jednego standardowego kasusu trzeba przeznaczyć ok. 15-30 minut. Niemniej jednak czasami na analizę dłuższego kasusu należy przeznaczyć więcej czasu – nawet całą godzinę lekcyjną, jeśli jest on na tyle złożony, przekrojowy i zawiera kilka różnych problemów prawnych. Trzeba przyjąć też zasadę, by tworzyć więcej kasusów, ale krótszych, niż mniej i dłuższych z większą liczbą zadań²⁷. W ten sposób bowiem zajęcia będą bardziej dynamiczne i jednocześnie „elastyczniejsze” (łatwiej i szybciej można na zajęciach zmodyfikować stan faktyczny krótszego kasusu). Zwłaszcza, że wtedy umożliwia się omówienie różnorodnych propozycji rozwiązań w formie dyskusji²⁸.

Kasus może być skonstruowany w dowolny sposób, byle tylko był czytelny i nie zawierał zbyt wiele danych nieistotnych dla rozwiązania. Inspiracją dla kasusu może być nie tylko wyobraźnia, ale własne doświadczenie wykładowcy (np. sprawa z własnego referatu) oraz orzeczenia sądowe, glosy do orzeczeń, komentarze prawnicze, itp. Wykładowca tworzący stan faktyczny winien mieć też na uwadze to, że podstawowe wiadomości zostały już opanowane przez aplikantów w trakcie

²³ Pkt III ppkt 3 ad 7 na s. 6 założeń do programu aplikacji sędziowskiej...; pkt III ppkt 3 ad 6, s. 7 założeń do programu aplikacji sędziowskiej uzupełniającej...

²⁴ Podobnie P. Piątek, *Wybrane zagadnienia...*, s. 3.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ Zob. np. kazusy egzaminacyjne na egzaminie sędziowskim w 2025 r. – <https://www.kSSIP.gov.pl/node/9551>.

²⁷ Tak też P. Piątek, *Wybrane zagadnienia...*, s. 5.

²⁸ M. Kostera, A. Rosiak, *Nauczyciel akademicki*, Gdańsk 2008, s. 113.

studiów i nie jest konieczne powtarzanie po raz kolejny tego samego materiału²⁹. Stan faktyczny w kazusie może być ogólny lub bardziej szczegółowy z dokładnymi danymi i okolicznościami faktycznymi. Kazusy zawierające zagadnienia materialnoprawne powinny być raczej bardziej szczegółowe, a kazusy typowo proceduralne nie wymagają zwykle podawania dokładnego stanu faktycznego³⁰. I chociaż bez znaczenia jest to, z czyjej perspektywy kasus jest konstruowany (sądu, stron postępowania, itp.) to pożądane jest, by aplikanci otrzymywali zwykle pytanie o decyzję lub czynność, jaką powinien podjąć sąd (przewodniczący składu orzekającego) lub jak oceniają decyzje lub czynności podjęte przez sąd (przewodniczącego składu orzekającego). Trzeba bowiem zauważyć, że aplikacja sędziowska przygotowuje do zajmowania stanowiska asesora sądowego/sędziego i to z takiej perspektywy winni być kształceni aplikanci sędziowscy. Kazusy zawsze muszą być nowe i oryginalne, a więc nie mogą być identyczne jak te, prezentowane na innych zjazdach aplikacji sędziowskiej lub na tym samym zjeździe innego rocznika. A to dlatego, że często aplikanci różnych roczników wymieniają się materiałami szkoleniowymi. Poza tym kazusy nie mogą być oczywiście treściowo takie same jak te, dostępne w książkowych publikacjach prawniczych czy też w Internecie (jak. np. kazusy egzaminacyjne na egzaminie sędziowskim). Nadto nie mogą być „kalką” stanów faktycznych z orzeczeń sądowych powszechnie dostępnych np. w portalu orzeczeń, w systemach informacji prawnej, itp. (a co najwyżej inspiracją do stworzenia podobnego stanu faktycznego). Trzeba bowiem wskazać, że w dobie rozwoju techniki takie orzeczenie zostanie bardzo szybko „namierzone” przez aplikantów (nawet na zajęciach), a co za tym idzie od razu zostanie zaprezentowane gotowe rozwiązanie. Oczywiście dopuszczalna jest konstrukcja kazusu na bazie problemu prawnego rozstrzygniętego już kiedyś przez jakiś sąd, jednak wymaga to zmiany co najmniej danych osób uczestniczących w postępowaniu i pewnych okoliczności faktycznych (np. miejsca, czasu, itp.). W związku z tym samo stworzenie przez wykładowcę „dobrego” kazusu wymaga odpowiedniego czasu i przygotowania, w tym co najmniej przejrzania najważniejszego orzecznictwa dotyczącego problemu prawnego, który „chce się umieścić w kazusie”.

Trzeba podkreślić, że kasus powinien być zredagowany w sposób poprawny językowo, a jednocześnie musi być zrozumiały. W stanie faktycznym należy unikać zwrotów typowych dla języka prawnego lub prawniczego, a tym bardziej charakterystycznych dla uzasadnień sądowych. Warto dodać, że kasus osadza materiał prawny w realiach, z którymi może się łączyć jakiś emocjonalny stosunek³¹, dlatego też taką wiedzę można wykorzystać konstruując stan faktyczny.

Sam wykładowca tworząc kasus przygotowuje do niego pytania dla aplikantów. Muszą być one przejrzyste i czytelne, a zarazem nie mogą sugerować odpowiedzi i winny zostać tak postawione, żeby odpowiedź nie sprowadzała się do prostego „tak” lub „nie”. Ponadto pytania nie powinny być zbyt teoretyczne, ale odnosić się do podanego stanu faktycznego. Przy czym możliwe

²⁹ F. Zoll, *Wprowadzenie do programu aplikacji ogólnej oraz aplikacji sędziowskiej i prokuratorskiej w pkt 1 (ogólnej koncepcji dydaktycznej)*, <https://www.kssip.gov.pl/aplikacje/o-aplikacjach/informacje-ogolne>.

³⁰ Zob. szerzej P. Piątek, *Wybrane zagadnienia...*, s. 4-5.

³¹ M. Wysocki, *Jak uczyć...*, s. 52.

Zajęcia typu G (rozwiązywanie kasusów) podczas szkolenia wstępnego aplikantów sędziowskich

jest zadawanie pytań o konsekwencje prawne, które nastąpiłyby w przypadku nieco innego alternatywnego stanu faktycznego. Wobec tego jak najbardziej dopuszczalne są kasusy nawet z kilkoma różnymi stanami faktycznymi. Niemniej jednak trzeba przy tym pamiętać, aby zbyt dużo czasu nie poświęcić na zajęcia na omawianie tego samego problemu prawnego.

W trakcie pracy nad tworzeniem kasusu warto wytypować takie dodatkowe zagadnienia prawne, na które można zwrócić uwagę podczas samych zajęć. Nie muszą one zostać utrwalone w formie pisemnych zadań dla aplikantów, ale wykładowca może o nie zapytać na zajęciach po analizie danego kasusu. W związku z tym pożądane jest przygotowanie nieco mniejszej liczby pytań do kasusu, by nie ujawniać owych dodatkowych problemów prawnych. Takie zagadnienia mogą dotyczyć zarówno kwestii materialnoprawnych, jak i proceduralnych oraz samych czynności *stricte* technicznych, czy też administracyjnych³². W ten sposób bowiem wiedza prawnicza aplikantów zostaje automatycznie wzbogacona o inne elementy niż tylko te, które są przedmiotem programu aplikacji, a dodatkowo w ten sposób kształtuje się warsztat pracy przyszłego sędziego.

Wykładowca opracowując propozycję rozwiązania kasusu musi zwrócić uwagę na to, aby było ono czytelne i jednoznaczne, a jednocześnie miało węzłowy charakter. Poza rozwiązaniem należy podać podstawę prawną (podstawy prawne) rozstrzygnięcia i zwięzłe argumenty, które za danym rozwiązaniem przemawiają. Natomiast, jeżeli kasus można rozwiązać na kilka sposobów, konieczne byłoby przedstawienie w skrócie tych wszystkich rozwiązań, ze wskazaniem, które z nich należałoby uznać za prawidłowe i dlaczego. Trzeba bowiem zauważyć, że w przypadku materii rozbieżnie interpretowanych w doktrynie i orzecznictwie mogą się „wykryształizować” czasem nawet przeciwstawne rozwiązania danego problemu prawnego. Rolą wykładowcy jest więc zaproponowanie, które z nich należałoby uznać za właściwe i podanie przyczyn wyboru takiego, a nie innego rozwiązania, chyba że wykładowcy zajęć typu G dojdą do wniosku przed zajęciami, że możliwe są np. dwa alternatywne rozwiązania tego samego problemu prawnego³³. Z kolei takie uzgodnienie wspólnej wersji rozwiązania (nawet odmiennej niż pierwotna propozycja w konspekcie) może nastąpić nawet bezpośrednio przed samymi zajęciami, na spotkaniu wykładowców, kiedy każdy z nich już dokładnie zapoznał się z kasusami i propozycjami ich odpowiedzi.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę, że w rozwiązaniu nie jest niezbędne szerokie cytowanie samych przepisów prawa, poglądów doktryny, czy też orzecznictwa, a bardziej pożądane jest nakreślenie kierunków analizy kasusu, a więc tego, jak powinna przebiegać dyskusja. W związku z tym wskazane jest, aby obok rozwiązania kasusu podawać, nawet w punktach, tezy do dyskusji z aplikantami wraz z jej kierunkiem. Można też, jeśli jest to uzasadnione dużą wagą zagadnienia, podać maksymalnie 2-3 najważniejsze orzeczenia związane z nim. Przy czym nie należy cytować całych orzeczeń, lecz wskazywać jedynie sygnatury i źródło ich publikacji i ewentualnie najważniejsze tezy (także w sposób zwięzły).

³² P. Piątek, *Wybrane zagadnienia...*, s. 9.

³³ M. Kucharczyk, *Praktyczne aspekty...*, s. 135.

Całe rozwiązanie przypadku wraz z elementami dodatkowymi nie powinno przekraczać dwóch stron formatu A4. Nie można bowiem tworzyć rozwiązań do przypadków w formie pełnego skryptu do materii mającej być przedmiotem zajęć na zjeździe. Należy zauważyć, że rozwiązanie ma na celu głównie ujednolicenie przekazu przez wykładowców w różnych grupach. Sami z kolei wykładowcy posiadają odpowiednią wiedzę i doświadczenie do prowadzenia zajęć typu G i dlatego też nie są im potrzebne wyczerpujące odpowiedzi.

Wykładowca tworzący przypadek winien także podać, jaki konkretnie czas na zajęciach należy przeznaczyć na jego omawianie i dyskusję nad rozwiązaniem (z dokładnością do 5-10 minut), tak aby koordynator mógł później sprawdzić, czy przypadków nie jest zbyt wiele. Przy czym ustalając go, należy nie tylko kierować się poziomem skomplikowania przypadku i zawartymi w nim problemami prawnymi oraz liczbą pytań, ale także tym, czy będzie aplikantom wysyłany przed zajęciami. W przypadku gdy przypadek ma zostać zaprezentowany dopiero na zajęciach, należy doliczyć ok. 5 minut czasu na samo zapoznanie się z nim przez aplikantów. Postulować trzeba, aby aplikantom wysyłać przed zajęciami zarówno przypadki dłuższe, z wieloma problemami prawnymi (bardziej skomplikowane), jak i przypadki z zagadnieniami prawnymi, które rzadziej występują w praktyce. Z kolei aplikanci na zajęciach powinni zapoznawać się z przypadkami krótszymi (typowo egzaminacyjnymi), z zagadnieniami prawnymi najczęściej spotykanymi w praktyce.

Po otrzymaniu od wykładowców przypadków wraz z rozwiązaniami koordynator zajęć musi zweryfikować całość materiałów, zarówno pod względem formalnym, jak i merytorycznym. Rolą koordynatora jest bowiem nie tylko scalenie materiałów w jedną całość, ale i merytoryczne ich sprawdzenie. Wobec tego powinien, jeśli dostrzeże jakieś niejasności lub błędy, zwrócić do poprawy przypadek lub jego rozwiązanie i to temu wykładowcy, który je przygotowywał. Poza tym koordynator musi ostatecznie zdecydować, z którymi przypadkami aplikanci będą zapoznawać się przed zajęciami, a które zostaną im zaprezentowane w ich trakcie. Ponadto należy przygotować przed zajęciami konspekty – jeden dla wykładowców (zwykle merytoryczno-metodyczny) i drugi dla aplikantów.

I tak konspekt dla aplikantów udostępniony im przed zajęciami winien ograniczać się tylko do treści samych przypadków z pytaniami, w przypadku przyjęcia zasady, że część z nich będzie udostępniona nieco wcześniej przed samymi zajęciami typu G. Z kolei w przypadku przyjęcia zasady, że wszystkie lub niektóre przypadki nie będą w ogóle udostępnione przed zajęciami, należałoby w konspekcie dla aplikantów wskazać w skrócie ogólne zagadnienia prawne objęte takimi przypadkami wraz z podaniem wykazu aktów prawnych, potrzebnych do ich rozwiązania. Oczywiście w takim przypadku rozwiązania przypadków muszą być wypracowane podczas dyskusji w trakcie zajęć, w której uczestniczyć musi cała grupa wspierana przez wykładowcę, o czym należy systematycznie przypominać aplikantom, np. podczas regularnych spotkań z nimi.

Z kolei w konspekcie dla wykładowców muszą znaleźć się przypadki wraz z pytaniami oraz rozwiązaniami i tezami do dyskusji oraz ewentualnym orzecnictwem. W konspekcie tym trzeba podać nie tylko czas na omawianie każdego z przypadków, ale i ich kolejność oraz wskazać te, które zostaną udostępnione aplikantom przed zajęciami. Należy postulować, by zaistniała równowaga

Zajęcia typu G (rozwiązywanie kasusów) podczas szkolenia wstępnego aplikantów sędziowskich

między liczbą kasusów udostępnionych wcześniej oraz tych, z którymi trzeba zapoznać się na zajęciach – w przypadku aplikacji sędziowskiej³⁴. Z kolei w przypadku aplikacji sędziowskiej uzupełniającej, z uwagi na mniejszą liczbę godzin zajęć, kasusów, z którymi aplikanci zapoznają się na zajęciach winno być ok. 25%. Podkreślenia wymaga to, że łącznie stosowane obie formy zapoznawania się aplikantów z kasusami pozwolą na sprawdzenie ich przygotowania do zajęć. Ponadto stwarza się im możliwość ustnej odpowiedzi w podobnej sytuacji, jak na egzaminie sędziowskim, co jest istotne z uwagi choćby na to, że na aplikacji sędziowskiej nie ma w ogóle sprawdzianów w formie ustnej.

Ponadto należy postulować, aby na zajęcia typu G przygotowywać zawsze małą liczbę kasusów fakultatywnych (ok. 1-2), co także winno mieć swoje odzwierciedlenie w konspektach dla wykładowców i aplikantów. Czasami bowiem niektórym grupom aplikantów udaje się skończyć analizę kasusów obligatoryjnych wcześniej niż w czasie podanym w konspekcie i dlatego też warto być przygotowanym również na taką okoliczność. Zresztą w ten sposób na zajęciach można poruszyć więcej zagadnień prawnych.

Trzeba wskazać, że koordynator zajęć winien ocenić, jeżeli ma taką możliwość, czy zagadnienia zawarte w kasusach nie powtarzają się z prezentowanymi na tym samym zjeździe w ramach innych typów zajęć, gdyż nie mogą się one w sposób oczywisty dublować. Z kolei jeśli koordynator nie może tego uczynić, gdyż nie powierzono mu innych zajęć niż G na danym zjeździe, to takiego sprawdzenia musi dokonać osoba odpowiedzialna w KSSiP za organizację tego zjazdu i sprawdzenie nadsyłanych materiałów szkoleniowych.

Kolejnym etapem „zmiernym” już do prowadzenia zajęć w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury jest przygotowywanie się do nich przez wykładowców i aplikantów. Przy czym wykładowcy, co jest oczywiste, muszą zapoznać się ze wszystkimi kasusami i ich proponowanymi rozwiązaniami, a także z podstawowym orzecznictwem dotyczącym omawianej materii. W przypadku, jeśli wykładowca będzie miał jakiegokolwiek uwagi do nadesłanych materiałów, winien o tym od razu zawiadomić telefonicznie lub mailowo koordynatora lub KSSiP, tak aby możliwe było jeszcze uzgodnienie w gronie wykładowców np. ostatecznego rozwiązania (nawet w ramach spotkania wykładowców przed zajęciami).

Z kolei przygotowywanie się aplikantów do zajęć typu G nie powinno polegać tylko i wyłącznie na samodzielnym, wcześniejszym napisaniu odpowiedzi na pytania, ale przede wszystkim na przeczytaniu ze zrozumieniem treści kasusu i pytań do nich (w przypadku, gdy otrzymują wcześniej kasusy) oraz zapoznaniu się z odpowiednimi przepisami prawa oraz orzecznictwem, a nawet komentarzami³⁵. Zajęcia nie mogą bowiem wyglądać w ten sposób, że odczytuje się same gotowe projekty odpowiedzi, gdyż musi zaistnieć dyskusja na temat rozwiązania. Zwykle bowiem

³⁴ Taki postulat, aby obok kasusów udostępnionych wcześniej aplikantom znalazły się te, które będą udostępnione dopiero na zajęciach został już zaprezentowany – zob. J. Górka, *Założenia metodyczne...*, s. 52. Niemniej wskazuje się także, że metoda kasusowa przynosi najlepsze efekty, gdy kasusy zostaną wcześniej udostępnione, a uczący się przygotowują się do zajęć – zob. F. Zoll, *Jaka szkoła...*, s. 110.

³⁵ Podobnie D. Mróz-Szarmach, *Metoda kasusowa...*, s. 159.

aplikanci „dzielą się” w grupie otrzymanymi wcześniej kasusami i każdy z nich pisze odpowiedź w ramach uzgodnionego podziału zadań, a następnie wymieniają się rozwiązaniami. Potem osoba, która przygotowywała się wcześniej zwykle zgłasza się już na zajęciach do odpowiedzi, a inne osoby najczęściej milczą. Wobec tego tak ważne jest odpowiednie przygotowywanie się aplikantów do zajęć, zwłaszcza że wiedzą oni z programu aplikacji sędziowskiej, jaką materię będą omawiać. Dyskusja na zajęciach nie służy z kolei wymianie informacji, a wzajemnej wymianie własnych myśli i poglądów aplikantów³⁶. Tym samym przygotowanie aplikantów do zajęć typu G, gdy nie otrzymają wcześniej kasusów, musi polegać na zapoznaniu się przez nich z zagadnieniami prawnymi, które będą poruszane na samych zajęciach, a są objęte programem aplikacji na danym zjeździe.

Sam przebieg zajęć typu G nie został nigdzie unormowany, co oznacza, że wykładowca może je prowadzić w dowolny sposób, byle był on efektywny z dydaktycznego punktu widzenia. Warto wskazać, że lepszy efekt osiągnie się, gdy zajęcia będą przebiegać w przyjaznej atmosferze, opartej na współpracy, przy wzajemnym szacunku i zaufaniu oraz unikaniu negatywnych emocji³⁷. Niemniej można zwrócić uwagę aplikantom, aby rozwiązując kasus najpierw wzięli pod uwagę fakty dotyczące sprawy (podstawę faktyczną), relacje między nimi, a potem zastanowili się nad tym, co jest istotne dla rozstrzygnięcia i zaproponowali rozwiązanie³⁸.

Zajęcia typu G kształtują warsztat pracy przyszłego sędziego na bazie wiedzy, która została wyniesiona przez aplikantów ze studiów³⁹. Mogą mieć, podobnie zresztą jak zajęcia typu B (praca nad aktami), różny przebieg, jak np. losowe pytanie konkretnego aplikanta, udzielanie głosu tej osobie, która zgłasza się do odpowiedzi, praca grupowa wszystkich aplikantów, czy też praca w kilkusobowych podgrupach. Ważne jest natomiast to, by aplikanci dyskutowali między sobą oraz ewentualnie z samym wykładowcą na temat rozwiązania. Zajęcia te nie mogą też polegać na odczytywaniu kasusów lub też treści przepisów prawa, gdyż aplikant winien ćwiczyć umiejętność analizy problemu prawnego i zaprezentować własne rozwiązanie z odpowiednią argumentacją oraz podstawą prawną⁴⁰. Nadto należy zachęcać aplikantów do samodzielnego rozwiązywania kasusów, a nie sięgania podczas zajęć od razu do komentarzy lub orzecznictwa, gdyż tylko w ten sposób można wykształcić umiejętność samodzielnego myślenia. Poza tym na zajęciach należy zawsze zachować kulturę wypowiedzi, a wykładowca musi natychmiast reagować na każde niewłaściwe zachowanie aplikantów podczas dyskusji (np. na przerywanie innym, wypowiedzianie się podniesionym głosem, itp.). Wobec tego można uznać, że dzięki metodzie kasusowej nabywa się także umiejętności retoryczne i erytrystyczne⁴¹, a dodatkowo poznawanie w ten sposób prawa ma też wymiar kulturowy i komunikacyjny⁴².

³⁶ F. Bereźnicki, *Zagadnienia dydaktyki szkoły wyższej*, Szczecin 2009, s. 62, 83.

³⁷ B. Szolc-Nartowski, *O kasusach inaczej*, [w:] *Dobre praktyki...*, s. 66-67.

³⁸ *Ibidem*, s. 63.

³⁹ J. Górski, *Założenia metodyczne...*, s. 49.

⁴⁰ D. Czajkowski, *Zanim zostaniesz sędzią. O sędziowskiej pasji i sumieniu*, Kraków 2020, s. 25.

⁴¹ Podobnie J. Jabłońska-Bonca, *O szkolnictwie wyższym i kształceniu prawników*, Warszawa 2020, s. 227.

⁴² T. Biernat, *Polityka prawa a model edukacji prawniczej*, Kraków 2007, s. 102.

Zajęcia typu G (rozwiązywanie kasusów) podczas szkolenia wstępnego aplikantów sędziowskich

Wskazane jest, by każdy kasus wyświetlać na projektorze, bez względu na to, czy jest on znany aplikantom, gdyż w ten sposób zawsze na bieżąco można się do niego odwoływać szukając jednocześnie rozwiązania np. w różnych przepisach. W przypadku kasusów, które nie zostały wcześniej udostępnione, warto mieć też kilka wydrukowanych egzemplarzy, by osoby, które zostały wyznaczone do odpowiedzi, mogły się z nimi swobodnie bliżej zapoznać. Na zajęciach aplikant winien zidentyfikować problem prawny, zaproponować rozstrzygnięcie i odpowiednio je uzasadnić, odpowiadając oczywiście na pytania. Przy czym warto jednak losowo wyznaczać do odpowiedzi, nawet kilku aplikantów do jednego pytania, by dyskusja miała bardziej dynamiczny przebieg. Można też podzielić grupę na małe podgrupy, które we własnym zakresie przygotowują rozwiązanie⁴³. Nadto ważne jest to, aby każdy mógł się swobodnie wypowiedzieć, a dyskusja miała owocny przebieg, której prowadzący ma być moderatorem, a nie bezpośrednim uczestnikiem⁴⁴. Możliwe jest oczywiście wyznaczenie do odpowiedzi jednej zgłaszającej się osoby, ale w przypadku kasusu udostępnionego wcześniej wiąże się to z „ryzykiem”, iż odpowiedzi udzieli zawsze ten, kto doskonale przygotował się do tego właśnie zagadnienia (przed zajęciami przygotowując odpowiedź). Wtedy też zwykle po takiej wypowiedzi, najczęściej prawidłowej, nie ma już dyskusji na temat innego alternatywnego rozwiązania, czemu należy przeciwdziałać.

Prowadząc dyskusję, jeśli jest kilka pytań do kasusu, warto najpierw wysłuchać wszystkich odpowiedzi aplikantów, a na końcu je ocenić i ewentualnie korygować. Można oczywiście najpierw wyczerpać zagadnienia z danego pytania i od razu po odpowiedziach aplikantów weryfikować je. Niemniej jednak czasami zdarza się, że pytania są zależne od siebie i odpowiedź na pierwsze wpływa właśnie na drugie. Warto wskazać, że korygowanie odpowiedzi przez wykładowcę nie może być też od razu udzieleniem prawidłowej odpowiedzi, lecz należałoby zadać wcześniej pytania typu „czy są Państwo pewni, że to jest właściwe rozwiązanie”, „czy nie dostrzegają Państwo innej możliwości rozwiązania”, z ewentualną sugestią co do kierunku odpowiedzi. Dopiero wtedy, gdy nie padnie prawidłowa odpowiedź, należałoby ją udzielić. Na zakończenie omawiania kasusu trzeba przedstawić zagadnienia dodatkowe, które zostały wskazane w konspekcie jako te, warte jeszcze omówienia. W ten sposób zajęcia będą bardziej uporządkowane, co nie wyklucza oczywiście możliwości poruszania tych zagadnień w trakcie samej dyskusji nad poszczególnymi odpowiedziami na pytania.

Trzeba zwrócić uwagę, że w czasie dyskusji na zajęciach zwykle pojawiają się dodatkowe pytania aplikantów, niekiedy nawet niezwiązane z treścią samego kasusu, na które warto na bieżąco odpowiadać, o ile jest to możliwe. Zdarza się czasem sytuacja, że ktoś zada tak skomplikowane pytanie ze złożonym zagadnieniem prawnym, iż konieczne jest spokojne zastanowienie się nad odpowiedzią. Dlatego też można wówczas na nie odpowiedzieć, np. pod koniec dnia na ostatnich zajęciach.

⁴³ Podobnie K. Kruszewski, *Kształcenie w...*, s. 107; J. Górka, *Założenia metodyczne...*, s. 51.

⁴⁴ A. Dańda, J. Lubecka, *Metodologia tworzenia...*, s. 21.

Wykładowca na zajęciach typu G winien dążyć do tego, żeby zaistniała szeroka dyskusja nad rozwiązaniem i dlatego też warto, aby raz po raz zmieniał stan faktyczny lub okoliczności omawianego przypadku i pytał się aplikantów, jaką wtedy podjęliby decyzję i dlaczego. Warto to czynić zwłaszcza wtedy, gdy aplikanci otrzymali kazusy przed zajęciami i przygotowali już wcześniej gotowe odpowiedzi. W ten sposób można bowiem ożywić zajęcia, uczynić je bardziej złożonymi i ciekawszymi, a co za tym idzie aplikanci nabędą umiejętności szerszego spojrzenia na konkretne zagadnienia prawne. Właśnie dzięki temu metoda kazuśowa sprzyja różnorodnemu spojrzeniu na te same zagadnienia, motywując do kreatywności⁴⁵.

Zajęcia kazuśowe nie mogą być żadną formą wykładu, a wykładowca, co po raz kolejny należy podkreślić, nie może od razu podawać aplikantom właściwej odpowiedzi choć winien ostatecznie wskazać na prawidłowe rozwiązanie. Należy dążyć do tego, aby aplikanci sami, choćby poprzez stopniowe podpowiedzi wykładowcy lub też pytania pomocnicze, doszli do właściwego rozwiązania. Najważniejszym bowiem etapem rozwiązania każdego kazusu jest podanie jego rozstrzygnięcia, najczęściej w postaci wniosków z odpowiednią argumentacją⁴⁶. Wobec tego zajęcia typu G należy prowadzić, jak już wcześniej wskazano, w formie dyskusji nad problemami zawartymi w pytaniach. A to dlatego, że to dyskusja uczy krytycznego myślenia, kształca umiejętność formułowania własnych poglądów i ich wypowiedania, a także wzajemnego słuchania i wyciągania wniosków⁴⁷. Wymaga także na rozwiązującym go aplikancie większej liczby działań, niż tylko próby zapamiętania czytanego tekstu⁴⁸. Warto też wskazywać, że aplikanci budując argumentację prawną winni na konkretny problem spojrzeć szerzej, także z perspektywy norm konstytucyjnych, unijnych i międzynarodowych, a nie od razu przyjmować gotowych rozwiązań np. z komentarzy i krytycznie spojrzeć na nie, przedstawiając własne stanowisko⁴⁹. W związku z tym rolą wykładowcy jest też mobilizowanie grupy aplikantów do większej aktywności, gdy ta aktywność spada, np. pod koniec dnia. Zresztą trzeba zauważyć, że tego typu zajęcia są bardziej dynamiczne niż praca nad aktami, gdyż kazusy mają postać prostszej i bardziej skondensowanej formy, a poza tym są bardziej różnorodne i jest ich zwykle więcej niż akt na zajęciach typu B. Niemniej wymagają czasem większego zaangażowania od wykładowcy, tak aby umiejętnie zapytać o zagadnienia w zmienionym na szybko stanie faktycznym⁵⁰. Dlatego też tak ważne jest zadawanie przez wykładowców pytań,

⁴⁵ D. Mróz-Szarmach, *Metoda kazuśowa...*, s. 159.

⁴⁶ Taka argumentacja rozwiązania każdego kazusu ma funkcje: poznawczą (umożliwia zrozumienie i interpretację norm prawnych), decyzyjną (wspiera proces decyzyjny w stosowaniu prawa), legitymizującą i perswazyjną (poprzez uzasadnienie argumentów przekonuje się innych do ich trafności w danej sprawie) – zob. szerzej na ten temat H. Paluszkiewicz, K. Dudka, *Metodyka rozwiązywania...*, s. 27.

⁴⁷ F. Bereźnicki, *Zagadnienia dydaktyki...*, s. 66.

⁴⁸ M. Wysocki, *Jak uczyć...*, s. 52.

⁴⁹ Tak też B. Szolc-Nartowski, *O kazusach...*, s. 64-65.

⁵⁰ Ślusznie w związku z tym wskazuje się w doktrynie, że istotne znaczenie ma kolejność działań przy rozwiązywaniu kazusu, a mianowicie: zapoznanie się z treścią kazusu; zidentyfikowanie problemów prawnych; znalezienie odpowiednich przepisów prawa; dokonanie subsumpcji; wskazanie rozwiązania kazusu; zaprezentowanie innych możliwych wariantów rozstrzygnięcia – zob. szerzej na ten temat: H. Paluszkiewicz, K. Dudka, *Metodyka rozwiązywania...*, s. 16-32.

Zajęcia typu G (rozwiązywanie kasusów) podczas szkolenia wstępnego aplikantów sędziowskich

głównie otwartych, by usłyszeć pełne odpowiedzi i poznać stosunek do omawianej materii⁵¹. Zwłaszcza, że istotnym etapem rozwiązania kasusu jest przedstawienie spójnej i przekonującej argumentacji przemawiającej za przyjętym rozwiązaniem⁵². Pytania bowiem także zapewniają prowadzącemu kontrolę nad dyskutującą grupą⁵³. Można więc ogólnie wskazać, że na sukces procesu dydaktycznego tych zajęć składa się zaangażowanie emocjonalne wykładowcy, życzliwy stosunek do aplikantów, poprawne prowadzenie zajęć oraz aktywizowanie aplikantów⁵⁴.

Po zakończeniu dyskusji nad konkretnym kasusem wykładowca winien podsumować jej wyniki, podając w sposób zwięzły i jednoznaczny poprawne rozwiązanie. Nadto wykładowca prowadzący zajęcia musi upewnić się, czy wszystko co zostało powiedziane jest jasne oraz czy aplikanci nie mają jakichś innych dodatkowych pytań dotyczących kasusu i wypracowanego rozwiązania⁵⁵. W związku z tym, po wypowiedzi aplikanta, tak ważne jest uzyskanie informacji zwrotnej od wykładowcy – oceny zaprezentowanego rozwiązania, gdyż w ten sposób pośrednio wpływa się na motywację do dalszej nauki⁵⁶.

Na zakończenie należy zaprezentować stanowisko w kwestii tego, czy po zajęciach aplikanci winni otrzymywać proponowane w konspekcie dla wykładowców rozwiązania. Najpierw trzeba jednak podkreślić, że pożądane jest, aby aplikanci już na zajęciach robili krótkie notatki (co czynią najczęściej za pomocą laptopów) na temat poruszanych najważniejszych zagadnień, zapisywać sygnatury podawanych orzeczeń i korygować na bieżąco swoje propozycje rozwiązań, by ostatecznie zapisywać prawidłowe rozwiązania kasusów, ponieważ tylko w ten sposób nabędą właściwe umiejętności, szybciej przyswajając przekazywaną wiedzę⁵⁷. Wobec tego istotne jest, aby wykładowcy zwracali uwagę aplikantom w trakcie zajęć na to, co jest najważniejsze. Z kolei po zajęciach (już po zjeździe, na którym się odbyły) aplikanci teoretycznie mogliby otrzymać rozwiązania zaproponowane przez wykładowców w konspekcie, gdyż i tak są one prezentowane na zajęciach. Niemniej przyjęcie takiej „procedury” wiązałoby się z koniecznością ich dodatkowego i ostatecznego zweryfikowania przez koordynatora i wykładowców. Wysłanie ostatecznych rozwiązań zachęciłoby aplikantów tylko do biernej postawy na samych zajęciach, gdyż zwykle mieliby na uwadze to, że zawsze otrzymają gotowe poprawne rozwiązania⁵⁸. Trzeba też podkreślić, że przesyłanie aplikantom *de facto* całego konspektu dla wykładowców nie będzie spełniało swojej roli dydaktycznej, skoro zawarte są w nim także wskazówki co do prowadzenia zajęć i ogólne tezy do dyskusji. Należy też dodać, że choć z jednej strony, takie gotowe rozwiązania wysyłane aplikantom mogą później sprzyjać ich lepszej koncentracji na samych zajęciach, na których

⁵¹ M. Kostera, A. Rosiak, *Nauczyciel akademicki...*, s. 133.

⁵² H. Paluszkiewicz, K. Dudka, *Metodyka rozwiązywania...*, s. 15.

⁵³ A. Dańda, J. Lubecka, *Metodologia tworzenia...*, s. 31.

⁵⁴ F. Bereźnicki, *Zagadnienia dydaktyki...*, s. 62.

⁵⁵ M. Kucharczyk, *Praktyczne aspekty...*, s. 16.

⁵⁶ Podobnie O. Śniadach, *O motywacji w procesie nauczania*, [w:] *Dobre praktyki...*, s. 55.

⁵⁷ M. Kucharczyk, *Praktyczne aspekty...*, s. 142.

⁵⁸ *Ibidem*, s. 143.

nie trzeba robić aż tak dokładnych notatek, to z drugiej strony, będą pokusą dla nich, aby nie przygotowywać się wcześniej do zajęć, skoro rozwiązania będą im i tak przesyłane. Zresztą aplikanci w ramach własnego samokształcenia mogą samodzielnie, już po zajęciach, uzupełnić swoje notatki, aby zawierały kompleksowe rozwiązania, z których mogą później skorzystać np. podczas nauki do końcowego egzaminu. Zwłaszcza, że na prawniczym rynku wydawniczym jest wiele publikacji, które zawierają kazusy z różnych gałęzi prawa wraz z odpowiedziami, a z którymi aplikanci mogą się swobodnie zapoznawać. Dlatego też zasadą powinno być to, że po zakończonym zjeździe aplikantom nie będą przesyłane odpowiedzi do rozwiązywanych na zajęciach kazusów⁵⁹.

Podsumowując, zajęcia typu G są jednymi z najważniejszych na aplikacji sędziowskiej, gdyż pozwalają aplikantom na zastosowanie w praktyce posiadanej już prawniczej wiedzy teoretycznej. Poza tym dzięki metodzie kazuowej zwraca się większą uwagę na łączenie i przenikanie norm prawnych, które wynikają z przepisów prawa⁶⁰. Przekazuje się ponadto większą ilość szczegółowych informacji⁶¹, która jest trwalsza niż wiedza podawana w formie wykładu⁶². Ciekawa dyskusja na zajęciach nie tylko sprzyja lepszemu zapamiętywaniu przekazywanych informacji, ale przyczynia się również do szybszego podejmowania decyzji z uwagi na mniejszą ilość czasu na przygotowanie odpowiedzi⁶³. Zresztą, metoda ta kształci warsztat przyszłych sędziów, wyrabiając u nich np. umiejętność szybkiej reakcji na to, co się dzieje podczas rozprawy i przygotowując ich na sytuacje, z którymi mogą się spotkać w przyszłej pracy zawodowej. Z drugiej strony, należy zwrócić uwagę, że zbyt dużo podawanych informacji na tego typu zajęciach powoduje, że należy je przekazywać w sposób jak najbardziej przystępny⁶⁴. Ponadto sama indywidualizacja pracy aplikanta podczas szkolenia wstępnego może powodować zagrożenie zaniku umiejętności dostrzegania społecznego kontekstu działania⁶⁵. Wobec tego tak ważne jest, aby na zajęciach kazuowych kształtować również umiejętność wspólnej zgodnej pracy w grupie oraz zwracać uwagę na społeczne konsekwencje podejmowanych decyzji, ucząc aplikantów zrozumienia problemów prawnych ludzi, będących uczestnikami procesów sądowych⁶⁶. Oznacza to, że już sam program aplikacji musi odpowiadać na potrzebę przekazania młodym praktykom umiejętności

⁵⁹ W drodze wyjątku, w przypadku kazusu złożonego, z dużą liczbą problemów prawnych, sprawiającego szczególną trudność podczas dyskusji na zajęciach, można rozważyć wysłanie już po zjeździe aplikantom samego rozwiązania. Jednakże tylko w sytuacji, gdy koordynator zajęć typu G uzna, że z uwagi na złożoność i zawziętość poruszanych materii w kazusie jest to niezbędne dla lepszego zrozumienia przez aplikantów wypracowanego wspólnie rozwiązania. Trzeba bowiem zauważyć, że z założenia kazusy na zajęcia nie powinny być aż tak złożone i skomplikowane, skoro to zadaniem zajęć typu B (praca na aktach) jest analiza zawiłych stanów faktycznych z akt konkretnej sprawy.

⁶⁰ D. Mróz-Szarmach, *Metoda kazuowa...*, s. 159.

⁶¹ A. Dańda, J. Lubecka, *Metodologia tworzenia...*, s. 35.

⁶² K. Kruszewski, *Kształcenie w...*, s. 105.

⁶³ Zob. też szerzej na temat najczęstszych błędów podczas rozwiązywania kazusów: H. Paluszkiewicz, K. Dudka, *Metodyka rozwiązywania...*, s. 38-40.

⁶⁴ Podobnie A. Dańda, J. Lubecka, *Metodologia tworzenia...*, s. 36.

⁶⁵ K. Kocemba, M. Stambulski, *Dydaktyka ma znaczenie. Aplikacja sędziowska i prokuratorska w Polsce*, Wrocław 2020, s. 15.

⁶⁶ M. Kucharczyk, *Praktyczne aspekty...*, s. 138.

Zajęcia typu G (rozwiązywanie kazuśów) podczas szkolenia wstępnego aplikantów sędziowskich

koniecznych dla właściwego rozumienia specyfiki powierzonych im w przyszłości zadań⁶⁷. Niemniej jednak trzeba podkreślić, że zajęcia typu G pozwalają nabyć praktyczne umiejętności szybkiej oceny konkretnego stanu faktycznego. Zresztą metoda kazuśowa została oceniona przez zdecydowaną większość asesorów sądowych, którzy ukończyli aplikację sędziowską w KSSiP (podobnie zresztą jak praca na aktach), jako jedna z najbardziej przydanych form zajęć w dalszej pracy⁶⁸.

BIBLIOGRAFIA

AKTY PRAWNE

Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury (Dz.U. z 2022 r. poz. 217, ze zm.).
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 lutego 2018 r. w sprawie odbywania aplikacji sędziowskiej i prokuratorskiej (Dz.U. z 2022 r. poz. 355).

LITERATURA

Bereźnicki F., *Zagadnienia dydaktyki szkoły wyższej*, Szczecin 2009.
Biernat T., *Polityka prawa a model edukacji prawniczej*, Kraków 2007.
Braun T., *Uwagi o studiach prawniczych i aplikacji z perspektywy oczekiwań rynku*, „Krytyka Prawa” 2018, nr 3.
Czajkowski D., *Zanim zostaniesz sędzią. O sędziowskiej pasji i sumieniu*, Kraków 2020.
Dańda A., Lubecka J., *Metodologia tworzenia case study*, Kraków 2010.
Górska J., *Założenia metodyczne kształcenie wstępne a praktyczne aspekty szkolenia aplikantów na podstawie kazuśów*, „Kwartalnik KSSiP” 2011, nr 2.
Jabłońska-Bonca J., *O szkolnictwie wyższym i kształceniu prawników*, Warszawa 2020.
Kocemba K., Stambulski M., *Dydaktyka ma znaczenie. Aplikacja sędziowska i prokuratorska w Polsce*, Wrocław 2020.
Konecki J., Kawęcka S., Nozdryn-Płotnicki R., *Efektywność kształcenia aplikantów sędziowskich i prokuratorskich w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury*, „Kwartalnik KSSiP” 2022, nr 4.
Kostera M., Rosiak A., *Nauczyciel akademicki*, Gdańsk 2008.
Kruszewski K., *Kształcenie w szkole wyższej*, Warszawa 1988.
Kucharczyk M., *Praktyczne aspekty zajęć typu B (praca z aktami) podczas szkolenia wstępne aplikantów sędziowskich*, „Kwartalnik KSSiP” 2024, nr 2.
Mróz-Szarmach D., *Metoda kazuśowa*, [w:] *Dobre praktyki w nauczaniu na studiach prawniczych*, red. naukowa M. Balwicka-Szczyrba, J. Kruczałak-Jankowska, Gdańsk 2021.
Paluszkiewicz H., Dudka K., *Metodyka rozwiązywania kazuśów z prawa karnego procesowego. Przewodnik praktyczny dla studentów i aplikantów*, Warszawa 2025.
Piątek P., *Wybrane zagadnienia prowadzenia zajęć z zakresu prawa karnego materialnego i procesowego z aplikantami Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury przy wykorzystaniu metody „G” – rozwiązywania kazuśów*, Maszynopis referatu wygłoszonego na konferencji dla wykładowców KSSiP w Krakowie 12.11.2016 r., w zasobach Działu Dydaktycznego Ośrodka Aplikacji Sędziowskiej.
Szolc-Nartowski B., *O kazuśach inaczej*, [w:] *Dobre praktyki w nauczaniu na studiach prawniczych*, red. naukowa M. Balwicka-Szczyrba, J. Kruczałak-Jankowska, Gdańsk 2021.

⁶⁷ T. Braun, *Uwagi o studiach prawniczych i aplikacji z perspektywy oczekiwań rynku*, „Krytyka Prawa” 2018, nr 3, s. 168.

⁶⁸ P. Zdanikowski, A. Pietrzak, *Efektywność kształcenia aplikantów sędziowskich w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury*, „Kwartalnik KSSiP” 2020, nr 4, s. 114; J. Konecki, S. Kawęcka, R. Nozdryn-Płotnicki, *Efektywność kształcenia aplikantów sędziowskich i prokuratorskich w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury*, „Kwartalnik KSSiP” 2022, nr 4, s. 81.

Wysocki M., *Jak uczyć się prawa. Praktyczny podręcznik nie tylko dla studentów prawa*, Piła 2021.

Zdanikowski P., Pietrzak A., *Efektywność kształcenia aplikantów sędziowskich w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury*, „Kwartalnik KSSiP” 2020, nr 2.

Zoll F., *Jaka szkoła prawa? Czy amerykańskie metody nauczania prawa mogą być przydatne w Polsce?*, Warszawa 2004.

INNE ŹRÓDŁA

Kazusy egzaminacyjne na egzaminie sędziowskim w 2025 r. – <https://www.kSSIP.gov.pl/node/9551>.

Załącznik do uchwały Rady Programowej KSSiP nr 26/2022 z 15.12.2022 r. w sprawie zmiany założeń do programu aplikacji sędziowskiej – <https://www.kSSIP.gov.pl/node/8278>.

Załącznik do uchwały Rady Programowej KSSiP nr 47/2019 z 21.11.2019 r. w sprawie uchwalenia założeń do programu aplikacji uzupełniającej sędziowskiej – <https://www.kSSIP.gov.pl/node/5284>.

Załącznik do zarządzenia Dyrektora KSSiP nr 8/2024 z 12.01.2024 r. w sprawie zmiany programu aplikacji prokuratorskiej – <https://www.kSSIP.gov.pl/aplikacje/programy-aplikacji/aplikacja-prokuratorska>

Załącznik do zarządzenia Dyrektora KSSiP nr 27/2020 z 15.01.2020 r. w sprawie ustalenia programu uzupełniającej aplikacji prokuratorskiej – <https://www.kSSIP.gov.pl/node/6746>.

Załącznik do zarządzenia Dyrektora KSSiP nr 28/2023 z 17.01.2023 r. w sprawie ustalenia programu aplikacji sędziowskiej (https://www.kSSIP.gov.pl/sites/default/files/zalacznik_-_program_aplikacji_sedziowskiej.pdf).

Załącznik do zarządzenia Dyrektora KSSiP nr 26/2020 z 15.01.2020 r. w sprawie ustalenia programu uzupełniającej aplikacji sędziowskiej (https://www.kSSIP.gov.pl/sites/default/files/untitled_2020011515161700.pdf).

Wprowadzenie do programu aplikacji ogólnej oraz aplikacji sędziowskiej i prokuratorskiej, <https://www.kSSIP.gov.pl/aplikacje/o-aplikacjach/informacje-ogolne>.

Type G classes (solving cases) during the judicial initial training for trainees

SUMMARY

The article is devoted to one of the methods of conducting classes during the judicial initial training at the National School of the Judiciary and Public Prosecution, namely solving cases (type G classes). The subject of the article is related to broadly understood didactics and teaching during the judicial initial training. The article discusses in detail the issue of writing a well-constructed case, as well as the proper preparation of lecturers and judicial trainees before the start of the G classes. Moreover, the article presents the proper course of classes, the methodology of conducting classes and the measures that facilitate more active participation of trainees in the classes. The article also explains how training materials (guidelines) should be prepared, what they should contain and whether they can be shared afterwards. In addition, it comprehensively indicates the skills that judicial trainees should acquire after the classes considering their future work as a judge.

KEYWORDS: judicial application, trainees, didactics, handouts, solving cases, teaching, course materials.